

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Regio zonder regie, verschillen in en effectiviteit van arbeidsmarktbeleid

Vries, M.S. de

Citation

Vries, M. S. de. (1993). Boekbespreking van: Regio zonder regie, verschillen in en effectiviteit van arbeidsmarktbeleid. *Acta Politica*, 28: 1993(4), 490-494. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450119>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450119>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

En hij vervolgt:

(2) [A]ttempts at eudaemonic legitimation precede attempts at legal-rational legitimation in communist systems. This means that communist systems cannot revert to legal-rationality when economic performance is sub-optimal; this point is strongly endorsed by the argument that Marxism-Leninism is ultimately incompatible with legal-rationality anyway (p. 292).

Dit laatste betekent dat wat betreft de volgorde van de wijzen waarop legitimatie kan worden verworven, er een sterk contrast bestaat tussen 'liberal-democracies' en communistische systemen. In liberale democratieën is de legaal-rationele legitimatie gewoonlijk voorafgegaan aan een eudaemonische (zonder dat de legaal-rationele door de eudaemonische is verdrongen); in communistische stelsels is de volgorde precies andersom.

This reverse sequentiality means that liberal-democracies have an established and reliable legitimation mode to resort to in times of economic crisis, which in turn renders them more resistant and durable than communist systems (p. 292).

Een poging tot legaal-rationele legitimatie door communistische regimes brengt de 'dreiging' van een post-communistisch regime/systeem met zich, aldus Holmes. Voor een post-communistisch regime/systeem staan dan, zo moet de conclusie zijn, vijf (of vier?) interne legitimatie-vormen open: wel de legaal-rationele, maar uiteraard niet de "nieuw" traditionele en in de meeste gevallen ook de doel-rationele/teleologische niet. Een 'hersteld communisme' kun je moeilijk post-communistisch noemen (of kan dat wel?) en in de meeste andere gevallen zal de eventuele doel-rationele/teleologische legitimatie van een (echt) post-communistisch regime/systeem waarschijnlijk lijken op een 'officieel nationalistische legitimatie' met meer of minder charismatische bijmenging.

Uit dit boek valt ook voor huidige leiders in nog resterende communistische landen te leren; of misschien weten leiders in Pyongyang en Beijing zonder Holmes wel welke hervormingen mogelijk zijn zonder hun machtspositie direct in gevaar te brengen. Noch China noch Noord-Korea worden de laatste jaren, naar mij toeschijnt, gekenmerkt door de ernstige poging van de regimes daar om regime en systeem een legaal-rationele legitimatie te verschaffen. De kruimeltjes informatie die Holmes over Noord-Korea geeft hebben mij niet op andere gedachten gebracht. En China? China wordt eerder gekenmerkt door een poging tot, in Holmes' termen, een eudaemonische legitimatie: een hogere levensstandaard, onder leiding van de communistische partij, op de door haar gestelde voorwaarden, maar met terzijdestelling van een aantal 'klassiek' communistische principes en systeem-kenmerken. Communisme en legaal-rationele legitimatie gaan niet samen. Daarin geeft ik Holmes gelijk. Maar China toont, denk ik, een andere variant van een poging niet communistisch te zijn en het toch te blijven.

J. Oversloot

Marcel van Dam, **Regio zonder regie: Verschillen in en effectiviteit van arbeidsmarktbeleid**, ICS dissertatiereeks 1992.

Heeft gemeentelijk economisch beleid en in het bijzonder arbeidsmarktbeleid zin? Is

zulk beleid waarin jaarlijks zoveel miljoenen worden geïnvesteerd wel effectief? Eén van de opmerkelijke stellingen die Marcel van Dam in zijn proefschrift poneert is dat gemeentelijke uitgaven voor economisch en werkgelegenheidsbeleid eigenlijk verspild geld is. In zijn conclusies stelt de auteur zich zelfs de retorische vraag of lokaal arbeidsmarktbeleid niet uitsluitend een symbolisch karakter draagt. Het gemeentelijk arbeidsmarktbeleid is volgens hem volstrekt ineffectief in het terugdringen van de werkloosheid (p. 133). Dit vindt volgens de auteur voornamelijk zijn oorzaken in de belemmerende kaders waarbinnen het lokale beleid moet opereren, het ontbreken van een samenhang tussen economisch en werkloosheidsbeleid en het onvoldoende beschikbaar zijn van de vereiste informatie. Omdat het gemeentelijk beleid niet effectief is pleit de auteur er ten slotte voor dat er een soort 'provinciale rekenkamer' wordt ingesteld die het beleid van lokale overheden op hun doelmatigheid onderzoekt. Bovendien – en dat is de belangrijkste wetenschappelijke bijdrage van dit proefschrift – liften gemeenten mee op elkaars inspanningen en dit kan empirisch aangetoond worden. Door variabelen als 'de hoeveelheid hulpbronnen die ter beschikking staan van de actor' en 'het belang dat wordt gehecht aan een beleid' in de theorie te incorporeren, poogt de auteur een bijdrage te leveren aan de theorie van collectieve actie, zoals eerder geformuleerd door Mancur Olson.

De intrigerende conclusies uit het proefschrift van Van Dam zijn gebaseerd op een kwantitatief toetsend onderzoek, waarbij hij de volgende vragen tracht te beantwoorden: 'Op welke wijze wordt de omvang van inspanningen inzake het economisch beleid van een gemeente beïnvloed door de omvang van soortgelijke inspanningen van naburige gemeenten?' 'Wat is het effect van intergemeentelijke samenwerking op deze beïnvloedingsrelatie?' 'Speelt de omvang van de inspanningen van naburige gemeenten met betrekking tot het werkloosheidsbeleid een rol in de vaststelling van de omvang van het eigen werkloosheidsbeleid?' 'In welke mate zijn respectievelijk het economisch en het werkloosheidsbeleid effectief in het beïnvloeden van het lokale werkloosheidspeil?'

Vanuit de theorie van Mancur Olson over collectieve goederen en liftersgedrag komt de auteur tot vijf hypothesen die, conform de school waarbinnen het promotieonderzoek is verricht, het Interuniversity Center for Social Science Theory and Methodology (ICS), met behulp van modellenbouw op geavanceerde wijze empirisch worden getoetst. In het eerste, niet-lineaire regressie-model staat de keuze van actoren centraal om meer of minder hulpmiddelen te investeren gegeven de investeringen van andere actoren en gewogen voor het belang van de betreffende actor. In het tweede, ruimtelijk autocorrelatiemodel wordt bij de mate waarin beleidsinspanningen van actoren samenhangen met de beïnvloeding van andere actoren apart rekeninggehouden met de eigen kenmerken van actoren, zoals het belang van het beleidsterrein voor de betreffende actor, zijn hulpbronnen en de hoeveelheid samenwerking tussen de gemeenten. Hiernaast wordt een derde overkoepelend model gebruikt om uitspraken te kunnen doen indien verschillen in uitkomsten te zien zijn tussen de eerste twee modellen.

Het onderzoek is methodisch grondig uitgevoerd, waarbij de toepassing van geavanceerde analyses van de theorie waardering verdient. Niettemin zijn er toch wel enige vraagtekens te zetten bij het geheel. Deze vraagtekens betreffen de wijze waarop de begrippen zijn gemeten, de wijze waarop de hypothesen getoetst worden en de resultaten geïnterpreteerd. Een aantal indicatoren lijkt valide. Zo is bij de uitgaven voor werk-

loosheidsbeleid gekeken naar de begroting, bij de gemeentelijke hulpbronnen is gekeken naar de beschikbare financiële middelen waarover de gemeente daadwerkelijk zeggenschap heeft en die zij dus naar eigen inzicht kan besteden.

Meer problemen ontstaan als gekeken wordt hoe Van Dam de 'overige claims op gemeentelijke gelden' en 'het niveau van samenwerking tussen gemeenten' indiceert. De overige claims op gemeentelijke gelden is een belangrijke variabele, omdat deze aangeeft welke alternatieven er zijn voor het doen van uitgaven voor economisch of werkgelegenheidsbeleid. Als gemeentelijke lasten noemt de auteur de lasten voor het bestuursapparaat en voor cultuur en recreatie. Omdat valide indicatoren, ofwel tot multicollineariteit met gemeentegrootte leiden, ofwel inzicht ontbreekt in de factoren die de uitgaven bepalen, wordt de meting beperkt tot één indicator. De indicator is na veel afwegingen en gebrek aan gegevens, gevallen op het percentage openbaar groen ten opzichte van de totale oppervlakte. De auteur geeft zelf al aan dat dit een enigszins beperkte meting is. Het had nadere uitleg verdiend hoe de oppervlakte openbaar groen gerelateerd is aan de prioriteit voor het werkloosheidsprobleem. Enigszins stekelig kan zelfs gesteld worden dat de aanstelling van bij voorbeeld een tuinier haar oorzaak vindt in de oppervlakte van het openbaar groen en haar effecten heeft voor de werkgelegenheid. De auteur zou er beter aan hebben gedaan deze variabele geheel uit de analyse te laten, omdat de afstand tussen het theoretisch begrip en de indicator nu te groot is geworden. Als dan ook naar aanleiding van de analyses uitspraken worden gedaan over de invloed van de overige claims op de omvang van het werkloosheidsbeleid of economisch beleid is het uiteraard onterecht om dit te relateren aan de theoretische betekenis van het begrip 'overige claims', namelijk dat andere maatschappelijke knelpunten de ernst van het werkloosheidsprobleem kunnen relativeren (p. 88).

Samenwerking wordt negatief geïndiceerd aan de hand van het aantal WGR-gebieden (Wet Gemeenschappelijke Regelingen) binnen een arbeidsmarktregio. Hoe meer WGR-regio's binnen een regio, hoe minder samenwerking, volgens de auteur. De WGR-regeling is uiteraard opgezet om samenwerking tussen gemeenten binnen zo'n regeling te vergroten. Het is dubieus om te veronderstellen dat daarmee de samenwerking tussen gemeenten die behoren tot verschillende WGR-gebieden zou verminderen. Vooral omdat het in dit onderzoek gaat om het liftersgedrag van kleine gemeenten op het beleid van grotere gemeenten te achterhalen, en die grotere gemeenten veelal de kern vormen in een WGR (samenwerkings)gebied, ongeacht het aantal WGR's in een regio, zou het behoren tot eenzelfde WGR weleens een betere indicator hebben kunnen zijn voor samenwerking dan het aantal WGR-gebieden in een regio als indicator voor het afwezig zijn van samenwerking. Omdat de hoeveelheid contacten tussen gemeenten en de kans dat zij elkaar tegenkomen centraal staat (p. 91) ware het ook minder omslachtig geweest om, hetzij het behoren tot dezelfde arbeidsmarktregio, hetzij het behoren tot dezelfde WGR-regio als indicator voor samenwerking te kiezen.

Het belang bij werkloosheidsbeleid wordt gemeten door het werkloosheidspercentage én de politieke kleur van het gemeentebestuur, gemeten in het aantal wethouderszetels voor CPN, D66, PPR, PSP en PvdA versus die voor CDA, GPV, RPF, SGP en VVD. De politieke kleur als indicator voor het belang dat aan economisch beleid in het algemeen en arbeidsmarktbeleid in het bijzonder wordt gehecht, vormt een problematische indicator. 'Links' zou volgens de auteur meer belang hechten aan het oplossen van

het werkloosheidsprobleem dan 'Rechts'. De vermeende validiteit hiervan is meer gebaseerd op mythevorming dan op feiten. Het wekt dan ook nauwelijks bevreemding dat deze variabelen vrijwel geen invloed blijken te hebben op de beleidsinspanningen. De enige relatie die significant is bij het werkloosheidsbeleid is die tussen het werkloosheidspeil en de inspanningen.

Bij het economisch beleid worden wél meer significante verbanden gevonden. Daar blijkt dat het economisch beleid van andere gemeenten wel van invloed is op de eigen beleidsinspanningen. Vooral als het belang bij economisch beleid hoog is blijkt liftersgedrag sterk te zijn.

Als in hoofdstuk 6 de effectiviteit van gemeentelijk beleid wordt onderzocht, worden geen significante verbanden gevonden. Het ontbreken van een significant verband is de indicator voor ineffectiviteit. De procentuele groei van werkloosheid neemt niet af bij toenemend economisch en werkloosheidsbeleid. Een dergelijke interpretatie is toch problematisch. De auteur vindt dit zelf ook in die gevallen dat de analyses zelfs negatieve samenhangen te zien geven: hoe meer beleid hoe minder banengroei. Mogelijke verklaringen die voor dat merkwaardige gegeven door de auteur worden genoemd zijn: technische beperkingen van het onderzoek, overschatting van significanties, het bestaan van een omgekeerde causale relatie en de karigheid van het model.

Ten slotte een kritisch woord over de formulering en toetsing van de hypothesen. Af en toe treedt verwarring op omdat de ene hypothese in de vorm van een nul-hypothese – geen verband – is verwoord en andere hypothesen in de vorm van alternatieve hypothesen – wel verband. Deze wijze van toetsing leidt ertoe dat de hypothesen over de invloed van liftersgedrag op de investeringen op economisch beleid volgens dit onderzoek in twee van de drie modellen worden ondersteund (p. 114). Voor het werkloosheidsbeleid is de hypothese een nul-hypothese die bevestigd wordt, terwijl ten aanzien van het economisch beleid in twee van de overige drie modellen de nul-hypothese verworpen wordt. In beide gevallen interpreteert de auteur dit als een bevestiging voor zijn hypothese. Ik vind dit niet sterk opgebouwd. Zo wordt de kans dat door onderzoeksresultaten hypothesen verworpen worden wel erg klein. Hypothesen komen uiteraard voort uit een theorie, maar de auteur kan niet aannemelijk maken wat in het kader van liftersgedrag de verschillen zijn tussen economisch en werkloosheidsbeleid. In hoofdstuk 2 wordt gesteld dat bij werkloosheidsbeleid liftersgedrag niet mogelijk is, omdat het werkloosheidsbeleid in principe geen externe effecten zou hebben, maar ik wil dat nog wel eens zien. Scholingsprojecten, werkervaringsplaatsen, het werkgelegenheidsinitiatieven in het kader van het jeugdwerkgarantieplan en centra voor beroepsoriëntatie en beroepsuitoefening – als indicatoren voor werkloosheidsbeleid – kunnen wel degelijk een bovengemeentelijke uitstraling hebben, in ieder geval een soortgelijke uitstraling als uitgaven voor straatmarkten, gemeentelijke subsidies aan bedrijven en de beheers- en administratiekosten in het kader van de aanleg en exploitatie van bedrijfsterreinen – de door Van Dam gehanteerde indicatoren voor de omvang van het economisch beleid. De hypothesen dat economisch beleid wel en werkloosheidsbeleid geen verband houdt met liftersgedrag en dat uit dit onderzoek blijkt dat beide hypothesen bevestigd worden, sluit wellicht aan bij het door sommigen aangehangen idee dat het zinvoller zou zijn om een hypothese te corroboreren dan te verwerpen, maar kan bij mij toch niet de indruk wegnemen dat het hier eigenlijk gaat om deels verworpen hypothesen.

Een proefschrift zou het bewijs moeten zijn dat een promovendus een onderzoek degelijk kan opzetten en voltooien. Voor wat betreft de uitwerking van de analyses is Van Dam daar uitstekend in geslaagd. Het zou de kwaliteit van het proefschrift verder verhoogd hebben als de indicatoren sterker waren geweest. Dan valt er wellicht meer te zeggen dan dat de omvang van het werkloosheidsbeleid verklaard wordt door de omvang van het werkloosheidsprobleem en dat bij de omvang van de investeringen in economisch beleid door kleinere gemeenten, de inspanningen van grotere gemeenten belangrijk zijn. Dan zou het proefschrift een belangrijke bijdrage hebben kunnen leveren aan een nuancering van Olsons theorie. Nu zijn de componenten hulpbronnen en belang weliswaar theoretisch toegevoegd aan de theorie over collectieve actie, maar empirisch is nog niet aangetoond dat dit een verbetering vormt.

M. S. de Vries

Ter recensie ontvangen publikaties

De redactie kan zich door gebrek aan plaatsruimte gedwongen zien niet alle ontvangen publikaties te doen recenseren en behoudt zich het recht voor uit onderstaande lijst indien nodig een keuze te maken. Daarbij zal voorrang worden gegeven aan Nederlandse politologische publikaties en werken die voor de politicologen in het algemeen van belang zijn.

- Allan, P. en K. Goldmann (red.), *The end of the cold war. Evaluating theories of international relations*, Martinus Nijhoff, Dordrecht 1992.
- Andeweg, R.B. en G.A. Irwin, *Dutch government and politics*, Macmillan, Houndmills, Basingstoke 1993.
- Anker, H., *Normal vote analysis*, Het Spinhuis, Amsterdam 1992.
- Beck, U., *Risk society. Towards a new modernity*, Sage, Londen/Newbury Park/New Delhi 1992.
- Bellamy, R., *Liberalism and modern society. An historical argument*, Polity Press, Oxford 1992.
- Benthem van den Berg, G. van, *The nuclear revolution and the end of the Cold War: forced restraint*, Macmillan/Institute of Social Studies, Houndmills, Basingstoke en Londen 1992.
- Bering, D., *The stigma of names. Antisemitism in German daily life, 1812-1933*, Polity Press, Oxford 1992.
- Bianchi, H., *Politiek en criminaliteit. Op zoek naar het haalbare*, J.H. Kok, Kampen 1992.
- Birch, A.H., *The concepts and theories of modern democracy*, Routledge, Londen en New York 1993.
- Bressers, T.Th.A., P. de Jong, P.-J. Klok en A.F.A. Korsten (red.), *Beleidsinstrumenten bestuurskundig beschouwd*, Van Gorcum, Assen/Maastricht 1993.
- Burghart, D.L., *Red microchip. Technology transfer, export control, and economic restructuring in the Soviet Union*, Dartmouth, Aldershot/Brookfield USA/Hong Kong/Singapore/Sydney 1992.
- Buursink, J. en H. Donkers (red.), *Beleidsvernieuwend onderzoek. Staalkaart van vijf jaar AIO- en OIO-onderzoek aan de Faculteit der Beleidswetenschappen van de Katholieke Universiteit Nijmegen*, Katholieke Universiteit Nijmegen, Nijmegen 1993.
- Campo, J.N.F.M. à, *Koninklijke Paketvaart Maatschappij. Stoomvaart en staatsvorming in de Indonesische archipel 1888-1914*, Verloren, Hilversum 1992.